

**DEMOKRATIK DAVLAT VA FUQAROLIK JAMIYATIDA NODAVLAT
TASHKILOTLARNING TUTGAN O'RNI**

Samarqand davlat universiteti

Kattaqo'rg'on filiali "Axborot texnologiyalari"

kafedra Matematika yo'nalishi 3-kurs talabalari

Rustamova Feruza Sherzod qizi

Roziqova Marjona Baxtiyor qizi

Asadova Durdona Zafar qizi

Ziyadullaev Xondamir Nurali o'g'li

Ilmiy rahbar: Samarqand davlat universiteti

Kattaqo'rg'on filiali "Pedagogika va tillarni o'qitish"

kafedra assistenti Butoyev Ilxom Uzokovich

Annotatsiya: *Jamiyat taraqqiyotining har bir bosqichida insoniyat oldiga muayyan maqsad va vazifalarning qo'yilishi hamda yangidan-yangi muammolarning yuzaga kelishi o'z navbatida, nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyat yo'nalishlarining o'zgarib borishi, o'z-o'zidan uning o'zgacha mohiyat kasb etishiga olib keladi. Binobarin, nodavlat notijorat tashkilotlari bugungi kunda jamiyatni demokratlashtirish va isloh qilish jarayonining ajralmas va zaruriy bo'g'iniga aylanib bormoqda. Bunday sharoitda ularning funksiyalari doirasi kengayib borishi hamda turli xil shakllarda namoyon bo'lishi obyektiv xususiyatga egadir. Ushbu maqolada ham aynan nodavlat tashkilotlarining fuqorolik jamiyatidagi o'rni to'g'risida yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *nodavlat notijorat tashkilotlari, davlat va hokimiyat tuzilmalari, subsidiyalar, grantlar, fuqorolik jamiyati.*

Hozirgi kunda deyarli barcha nodavlat notijorat tashkilotlari mamlakatni demokratik yo'nalishda rivojlantirish, muayyan sohalar yuzasidan inson huquq va erkinliklarini himoya qilish, davlat hokimiyati organlari faoliyati ustidan samarali nazorat o'rnatish kabi masalalarga o'zlarining asosiy faoliyat yo'nalishlari sifatida qaramoqdalar. Nodavlat notijorat tashkilotlariga birlashgan fuqarolar ular orqali o'zlarining turli xil manfaatlari va huquqlarini amalga oshirishni ko'zlaydilar. Bunday sharoitda nodavlat notijorat tashkilotlari oldiga fuqarolarning davlat ishlarini amalga oshirishda ishtiroklarini ta'minlash hamda ularning mavjud qonunchilikka nisbatan ijobiy munosabatlarini shakllantirish va shu orqali ularni qonunga itoatkor shaxs sifatida tarbiyalash kabi yangi vazifalar qo'yilmoqda. Umuman nodavlat notijorat tashkilotlarining demokratik islohotlarning samarasi va davomiyligini ta'minlash borasidagi faoliyatlarini quyidagi yo'nalishlar bo'yicha tahlil etish maqsadga muvofiq:

Birinchi, fuqarolik jamiyatining muhim tarkibiy instituti hisoblanadigan nodavlat notijorat tashkilotlarining birlamchi va asosiy funksiyasi, ularning davlat

hokimiyat organlari faoliyati ustidan jamoatchilik nazoratini amalga oshirish ekanligini e'tirof etish joiz. Aytish mumkinki, nodavlat notijorat tashkilotlarining roli aynan demokratik jarayonlarning rivojlanish davrida uni qo'llab-quvvatlash va mustahkamlashda ko'rinadi.

Ikkinchidan, mamlakatimizda jamiyatni demokratlashtirish va isloh qilish jarayonida siyosiy partiyalar muhim funksiyalarni amalga oshiradilar. Siyosiy partiyalarning asosiy funksiyasi alohida olingan fuqarolar, ijtimoiy qatlamlar va guruhlar manfaatlarini birlashtirib, ularni siyosiy manfaatlar majmuasi darajasiga ko'tarish, shuningdek, bu uyg'unlashgan manfaatlarning jamiyat uchun bir xilda ahamiyat kasb etishini ta'minlay olishdir.

Uchinchidan, nodavlat notijorat tashkilotlarining eng ommaviy shakllaridan biri hisoblangan kasaba uyushmalari jamiyatning ijtimoiy taraqqiyotiga sezilarli darajada ta'sir o'tkazadi. Ta'kidlash joizki, ushbu institutning ijtimoiy jarayonlardagi ta'siri faqatgina mehnat munosabatlari bilan chegaralanib qolmasdan, balki undan ham kengroq doiraga qaratilgan.

Fuqarolik jamiyatini shakllantirishdan asosiy maqsad inson hayotini muhofaza qilish, uning maqsadlari, manfaatlarini, muayyan tashkilotlar, ijtimoiy institutlar, guruhlar, oila va boshqa birlashmalar orqali amalga oshirishdir. Fuqarolik jamiyatining mazkur institutlari, o'z navbatida, alohida shaxs uchun uning hokimiyat manbai ekanligini his qilishga hamda uning layoqati va harakati, obro'si jamiyatda yuksak qadriyat sifatida tan olinishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Ta'kidlash joizki, mamlakatimizda faoliyat yuritayotgan nodavlat notijorat tashkilotlari yuqoridagi huquqiy asoslarga tayangan holda ijtimoiy hayotning turli yo'nalishlari asosida muayyan darajada jamoatchilik nazoratini amalga oshirish jarayoniga o'zlarining hissalarini qo'shib kelmoqdalar. Bu borada Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov keltirib o'tganidek, "biz nohukumat va jamoat tashkilotlari, fuqarolar o'zini o'zi boshqarish organlarining o'rni va ahamiyatini kuchaytirishga katta e'tibor bermoqdamiz. Nodavlat va jamoat tuzilmalarining, birinchi navbatda demokratik qadriyatlar, odamlarning huquq va erkinliklari, qonuniy manfaatlarini himoya qilish, davlat hokimiyati organlari va huquq-tartibot idoralari faoliyati ustidan to'rachilik va korrupsiyaga qarshi kurashning samarali vositasi bo'lgan jamoatchilik nazoratini kuchaytirishdagi o'rni ortib borayotganini ko'rib turibmiz".

O'tgan yillar davomida fuqarolik jamiyati asoslarini shakllantirish, o'zini o'zi boshqarish organlari va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlarini rivojlantirishga keng e'tibor berildi. Haqiqatda ham, yurtimiz bosib o'tgan istiqloq yillari aholining keng qatlamlari qo'llab-quvvatlaydigan turli hil fuqarolik jamiyati institutlari, nodavlat notijorat tashkilotlarning jadal shakllanishi hamda rivojlanishi davri bo'ldi. Bunday tashkilotlarning obro'si oshib, mustahkamlanib borgani sari fuqarolik jamiyati institutlarining davlat va hokimiyat tuzilmalari faoliyati ustidan ta'sirchan jamoatchilik nazoratini amalga oshirishdagi roli jamiyatimizda tobora ortib bormoqda.

Bugungi kunda jamoatchilik va fuqarolik nazorati instituti jamiyatning davlat bilan o'zaro samarali aloqasini ta'minlash, odamlarning kayfiyatini, mamlakatda kechayotgan o'zgarishlarga munosabatini aniqlashning muhim vositalaridan biriga aylanmoqda.

Bir so'z bilan aytganda O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi huzuridagi Nodavlat notijorat tashkilotlari va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlarini qo'llab-quvvatlash Jamoat fondi mamlakatimizdagi fuqarolik jamiyati institutlari faoliyatining rivojida muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Nodavlat notijorat tashkilotlar O'zbekistonda zamonaviy fuqarolik jamiyatining shakllanishida, demokratiyaning qaror topishida, fuqarolarning huquq va erkinliklari himoya qilinishida muhim yaratuvchanlik rolini o'ynamoqda. Ularning iqtisodiyotni rivojlantirish va aholini ijtimoiy muhofaza qilish bilan bog'liq umummilliy va mintaqaviy vazifalarni hal etishga qo'shayotgan hissasi tobora sezilarli bo'lib bormoqda. Shakllanib borayotgan nodavlat notijorat tashkilotlar sektorining mamlakatdagi ijtimoiy va iqtisodiy vaziyatga ta'siri bevosita nodavlat tashkilotlarining davlatning vakillik va ijro etuvchi organlari bilan o'zaro hamkorligiga bog'liqdir.

Hozirgi paytda jamoat tashkilotlari faoliyatida yoshlar o'rtasida sog'lom turmush tarzini keng targ'ib qilish, aholining huquqiy va tibbiy madaniyatini yuksaltirish, odam savdosiga, giyohvandlikka qarshi kurashish, xotin-qizlar va yoshlar bandligini ta'minlashga ko'maklashish, imkoniyati cheklangan insonlarning ijtimoiy moslashuvini tashkil qilish kabi ustuvor vazifalar qamrab olingan. O'z navbatida, NNT davlat va hokimiyat tuzilmalari faoliyati ustidan ta'sirchan jamoatchilik nazoratini amalga oshirmoqda. Jamoatchilik va fuqarolik nazorati instituti jamiyatning davlat bilan o'zaro samarali aloqasini ta'minlash, odamlar kayfiyatini, mamlakatda kechayotgan o'zgarishlarga munosabatini aniqlashning muhim vositalaridan biriga aylanib borayotgani e'tiborlidir.

Muxtasar aytganda, O'zbekistonda fuqarolik jamiyati institutlari, demokratik qadriyatlar, inson huquq va erkinliklari hamda qonuniy manfaatlarini himoya qilishning muhim omiliga aylanmoqda, fuqarolarning o'z salohiyatlarini ro'yobga chiqarishi, ularning ijtimoiy, sotsial-iqtisodiy faolligi va huquqiy madaniyatini oshirish uchun sharoit yaratmoqda, jamiyatda manfaatlar muvozanatini ta'minlashga ko'maklashish bilan birga, davlat va jamiyat boshqaruvida munosib ishtirok etmoqda. Boisi, o'zini o'zi boshqarish organlari va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlarini qo'llab-quvvatlashning aniq mexanizmi yaratilgan. Davlat nodavlat notijorat tashkilotlarining faoliyati subsidiyalar, grantlar va ijtimoiy buyurtmalar shaklida qo'llab-quvvatlamoqda. Bunda O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi huzuridagi Nodavlat notijorat tashkilotlari va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlarini qo'llab-quvvatlash jamoat fondi hamda Fond mablag'larini boshqarish bo'yicha Parlament komissiyasi asosiy vosita hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Jumaev R.Z. Davlat va jamiyat: demokratlashtirish yo'lida. -T.: «Sharq», 1998.
2. Otamurotov S. Hokimiyat va demokratiya mutanosibliigi. – Ta'lim tizimida ijtimoiy- gumanitar fanlar. №1-2 sonlar, 2003.
3. Shahar iqtisodiyoti: darslik / T. G. Morozova. – M.: INFRA-M, 2014. – 361 b.
4. “Nodavlat notijorat tashkilotlarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, ularning faoliyati erkinligi, huquqlari va qonuniy manfaatlari himoya qilinishini ta'minlashga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida” Prezident qarori. 2021yil.
9. Tuychieva, I., Aripov, S., Madaminova, D., & Mustaev, R. (2021). THE PEDAGOGICAL SYSTEM OF PREPARING BOYS FOR FAMILY RELATIONSHIPS IN GENERAL SECONDARY SCHOOLS. 湖南大学学报 (自然科学版), 48(8).
10. Tuychieva, I., Aripov, S., Madaminova, D., & Mustaev, R. (2023, June). Language and computer in the development of communicative competence of school children. In AIP Conference Proceedings (Vol. 2789, No. 1). AIP Publishing.
11. Olimovich, A. S. (2023). DINIY VA DUNYOVIY BILIMLAR ASOSIDA AJRIM SABABLARINI YOSHLARNI OILAGA TAYORLASHDA YETKAZIB BERISH. IJODKOR O'QITUVCHI, 3(26), 335-338.
12. Арипов, Ш. О. (2022). Ёшларни оилага тайёрлашда оилада эр ва хотиннинг айрим мажбурият ва бурчларини қонуний жиҳатдан тушунтириш. Academic research in educational sciences, 3(1), 68-75.
13. Olimovich, A. S. (2023). The Role of Parents in the Formation of Young People and the Imagination of the Family. Journal of Intellectual Property and Human Rights, 2(4), 4-8.
14. Aripov, S. O. (2020). SOCIO-PSYCHOLOGICAL ROLE AND SIGNIFICANCE OF THE FAMILY IN PREPARING CHILDREN. In Психологическое здоровье населения как важный фактор обеспечения процветания общества (pp. 311-313).
15. Матякубов, Р., Урмонов, С., Касимова, Х., & Каримов, Ш. (2020). Гидрирование дифурфурлиденацетона на палладиевых катализаторах. Universum: технические науки, (3-2 (72)), 37-39.
16. Abdullayeva, U., & Urmonov, S. (2022, October). WAYS OF ENVIRONMENTAL EDUCATION AND ENVIRONMENTAL EDUCATION BY SOLVING ISSUES RELATED TO ECOLOGY IN CHEMISTRY LESSONS. In Conference Zone (pp. 69-71).
17. Матякубов, Р., Урмонов, С., Касимова, Х. Х., Абдисаматов, Э. Д., & Исмоилов, Ш. Ш. У. (2019). Защита бетонной поверхности от воздействия агрессивных сред. Universum: технические науки, (11-2 (68)), 5-7.
18. Матякубов, Р. М., Урмонов, С. М., Исмоилов, М. Ю., & Ўктамова, Д. О. (2020). СИНТЕЗ И ИССЛЕДОВАНИЕ СВОЙСТВ ФЕНОЛОФОРМАЛЬДЕГИДНО-ФУРАНОВЫХ СВЯЗУЮЩИХ. Universum: технические науки, (11-3 (80)), 72-76.